

Değişen Dinamikler Işığında İslami
Direniş Hareketi

“ Hamas ”

Hamas hareketinin bölgenin sürüklendiği ortamda kendini yeniden konumlandırma ve Filistin davasındaki gücünü konsolide etmek için ilan ettiği yeni siyaset belgesi birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. Örgütün yeni yol haritası niteliğindeki bu belgede en fazla öne çıkan hususların başında, Hamas'ın 1967 sınırları çerçevesinde bir Filistin devleti kurulmasını kabul etmesi olmuştur. Bunun yanı sıra örgütün Müslüman Kardeşlerle ilişkileri de öne çıkan bir diğer önemli husustur.

Semir YORULMAZ

Ortadoğu'nun son dönemlerde şahit olduğu gelişmeler ve hızla değişen dinamikler, bölgedeki birçok devletin ve siyasi hareketin hesaplarını tekrar gözden geçirmesine neden olmuştur. Filistin davasının en önemli aktörlerinden biri ve Filistin toplumu arasında büyük bir halk tabanına sahip olan İslami Direniş Hareketi Hamas da bölgesel gelişmeler ışığında kendini yeniden konumlandırma ihtiyacını hissetmiştir. Bu durumun yansıması olarak en göze çarpan gelişme Hamas'ın geçtiğimiz mayıs ayında ilan ettiği ve büyük tartışmaların kapısını açan "yeni siyaset belgesi" oldu.

Ortadoğu'nun tarihsel açıdan en kilit öneme sahip sorunlarından biri olan Filistin sorunu, doğası gereği bölgesel gelişmelerden ve değişimlerden her zaman için nasibini almıştır. Filistin davasının Filistin içerisindeki başlıca aktörleri Fetih

Hareketi ve Hamas hem Filistin içerisindeki dengeler dolayısıyla hem de bölgesel aktörlerle olan ilişkileri hasebiyle böyle bir etkileşim içerisinde olmaktadır.

Bölgenin son birkaç yıldır içinde bulunduğu ve siyasi denklemlerin sürekli olarak alt üst olduğu süreç, Hamas hareketi üzerinde derin etkiler yaratmıştır. "Arap Baharı" adı verilen süreç öncesi İran'ın başını çektiği "Direniş Ekseni"ne yakın olan Hamas'ın siyasi ofisi Suriye'nin başkenti Şam'da bulunuyordu. İşte söz konusu sürecin Hamas üzerinde etkisini göstermesi, hareketin siyasi liderlerinin Suriye'den ayrılıp "Arap Baharı"nın en önemli aktörlerinden biri olarak yükselişe geçen Katar'ın başkenti Doha'ya taşınması şeklinde zuhur etmiştir. "Arap Baharı" süreci ilk başta Hamas için de bir yükseliş olarak yorumlanmıştır. Bunun nedeni ise bu süreçte bölgede İslamcı hareketin ve özellikle de Müslüman

Kardeşler Teşkilatı'nın yükselişe geçmesiydi. Mısır'da Hüsnü Mübarek'in devrilmesinin ardından yapılan ilk cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Müslüman Kardeşler adayı Mursi'nin kazanması Hamas için bir dönüm noktası niteliğindedi. Zira İhvan'ın Filistin kolu olarak kurulan hareketin merkezi konumundaki Gazze'nin yanı başındaki bir ülkede –ki bu ülke bütün Ortadoğu için merkezî bir öneme sahiptir– Müslüman Kardeşler Teşkilatı iktidara taşınmıştır.

Müslüman Kardeşler'in Mısır'da iktidar olması Hamas için olumlu anlamda ne kadar önemliyse, 3 Temmuz 2013 darbesi de bu denli önemli bir dönemeç olmuştur. 3 Temmuz darbesinin ardından Mısır yönetimi Hamas'a ve Gazze'ye yönelik çok ağır uygulamalara girişmiştir.

"Arap Baharı" adı verilen süreçte Hamas'ın Mısır ile ilişkileri dışında İran ile ilişkileri de ciddi

bir önem arz etmektedir. Hamas'ın Suriye'den ayrılması ve Suriye yönetimi karşısı cephede yer alması, her ne kadar İran açısından olumsuz bir durumsa, Hamas liderleri bu süre zarfında İran'a yönelik söylemlerinde dikkatli bir tavır içinde olmuşlardır.

Yeni Siyaset Belgesi

Hamas hareketinin bölgenin sü-rüklendiği ortamda kendini yeni-den konumlandırma ve Filistin davasındaki gücünü konsolide etmek için ilan ettiği yeni siyaset belgesi birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. Örgütün yeni yol haritası niteliğindeki bu belgede en fazla öne çıkan hususların başında, Hamas'ın 1967 sınırları çerçevesinde bir Filistin devleti kurulmasını kabul etmesi olmuştur. Bunun yanı sıra örgütün Müslüman Kardeşlerle ilişkileri de öne çıkan bir diğer önemli husustur.

Yeni siyaset belgesiyle 1967 sınırlarını kabul ettiğini beyan eden Hamas, bir diğer taraftan Filistin topraklarının bir karışından bile taviz verilmeyeceğini deklare etmiş ve Siyonist devleti asla tanımayacağını da belirtmiştir. Başka bir maddede Filistin davasının Yahudilerle değil, "Siyonizm'le mücadele" olduğu vurgulandı.

Hamas'ın bu yeni siyaset belgesinde, bir önceki tüzüğün aksine İhvan'la organik bağa yer verilmedi ve örgütün bağımsız bir Filistin örgütü olduğu ifade edildi. Yeni siyaset belgesini açıklayan eski siyasi lider Halid Meşal, İhvan fikrini benimsediklerini açıklasa da buna tüzükte yer verilmemesi oldukça dikkat çekicidir.

Hamas'ın Müslüman Kardeşler Teşkilatı'nın bir parçası olduğuna yer vermemesi, bir yandan Gazze

için yaşamsal bir konumda olan Mısır'a bir mesaj olarak yorumlanırken, bir yandan da, Müslüman Kardeşler Teşkilatı'na yönelik baskının yükünü omuzlarından atmak olarak değerlendirildi. Zira bölgesel düzlemde bazı ülkeler tarafından "terör örgütü" olarak ilan edilen Müslüman Kardeşler Teşkilatı, birçok Arap ülkesinin rejimi tarafından bir tehdit olarak algılanmaktadır.

Örgüt İçi Seçimler

Hamas, yeni siyaset belgesini ilan etmesinden sonra, yeni yönetimini belirlemek üzere seçimlere gitmiştir. Söz konusu seçimlerde eski siyasi lider Halid Meşal'ın yerine İsmail Heniye seçildi. Örgütün yeni siyaset belgesinin açıklanmasının ardından seçimlerini gerçekleştirmesi, Hamas'ın yeni döneme yeni bir yönetimle girmek istediğine açıkça işaret etmektedir.

Hamas'ın üst düzey kadrosundan yaşanan değişikliklerden önce, örgütün Gazze'deki liderliği konusunda yapılan değişiklik de bu süreçte önemli bir yer tutmaktadır. Şubat ayında yapılan seçimde örgütün askerî kanadının etkili isimlerinden Yahya Sinvar, Hamas'ın Gazze'deki lideri seçildi.

Özellikle Yahya Sinvar'ın böylesine kritik bir göreve getirilmesi, örgüt içindeki askerî kanadın yükselişi olarak yorumlandığı gibi, İran ile ilişkilere daha fazla önem verileceği yönündeki değerlendirmeler de sıkça dillendirildi. Nitekim Gazze liderliğine Yahya Sinvar'ın getirilmesi ve ardından örgütün siyasi liderliğine İsmail Heniye'nin seçilmesiyle Hamas ilerleyen günlerde İran ile ilişkilerini daha fazla güçlendirmek için ciddi adımlar atmıştır.

Hamas'ın Gazze'deki idari komitesini feshetmeyi kabul etmesinin ardından Filistin Başbakanı Rami el-Hamadallah Gazze'yi ziyaret ederek iç barış konusunda tarihî bir adım atılmıştır.

İran ile İlişkiler

Suriye'deki krizin başlamasının ardından Hamas'ın Şam'ı terk etmesinin İran açısından olumsuz bir durum teşkil ettiğini daha önce belirtmiştik. Ancak bu süre zarfında Hamas, İran'la ilişkilerini koparmamış ve daha doğrusu bu ilişkileri korumaya gayret göstermiştir. Suriye'deki krizin bölgesel anlamda yarattığı derin ayrılıklara rağmen Hamas'ın İran'a yönelik bu tutumu, örgütün İran'ın desteğini kaybetmeyi göze almadığını göstermektedir.

Hamas'ın Ortadoğu dengelerinde önemli bir oyuncu olan İran ile kurduğu ilişkiler birçok açıdan önemlidir. Bölge siyaseti açısından birçok konuda ayrışma olmasına karşın, Suudi Arabistan ve diğer Körfez ülkelerinin Hamas'a yönelik tutumları, İsrail'in bölgede giderek daha fazla güçlenmesi, İran'ın örgüte verdiği maddi destek gibi etkenler, İran'ın Hamas için ciddi bir öneme sahip olmasını beraberinde getirmektedir.

Şüphesiz Hamas, İran'ın Filistin dengelerinde önem verdiği tek güç değildir. İran bu bağlamda İslami Cihad örgütünü de ciddi anlamda desteklemektedir. Ancak İran, aralarındaki bazı anlaşmazlıklara

ve Suriye'den ayrılıp İran'ın başını çektiği "direnış eksenini"nden uzaklaşmasına rağmen Hamas ile tekrar yakın ilişkiler kurmaya özen göstermiştir. Hamas'ın Filistin davası içerisindeki gücü ve sahip olduğu halk tabanı, bölgede oyun kurucu rolü iddiası taşıyan İran için Hamas'ı önemli kılmaktadır. Özellikle Suudi Arabistan gibi Körfez ülkelerinin son dönemde Hamas karşıtı tutumlarını sertleştirmeleri (bu durum Katar'a yönelik başlatılan ambargo da çok açık bir şekilde görülmüştür) ve İsrail ile "normalleşme" hamleleri başlatmaları, son dönemde Hamas-İran yakınlaşmasını daha fazla tetiklemiştir.

"Mısır İle Normalleşme"

Mısır, hem Ortadoğu siyasi denklemlerindeki önemi hem de coğrafi konumu sebebiyle Hamas için daima hesaba katılması gereken bir özelliğe sahiptir. İsrail tarafından Gazze'ye uygulanan ambargonun etkisinin hafifletilmesinin yolu Refah sınır kapısından, yani Mısır'dan geçmektedir.

Bu sebeplerden ötürü, Müslüman Kardeşler iktidarına son veren 3 Temmuz darbesinden sonra, Mısır yönetiminin Gazze'ye yönelik ağır politikaları ve Hamas'a karşı sert tutumuna karşın Hamas, Mısır'a yönelik söylemlerinde ve tutumlarında ihtiyatlı davranmıştır.

Mısır devleti, Hamas'ın yeni yönetiminin başa geçmesinden sonra örgütle yapılan görüşmeler neticesinde örgüte karşı tutumunu hafifletmiş ve son olarak Filistin iç barışı görüşmelerinde arabulucu rolü oynamıştır.

Gazze ve Hamas'a daha çok güvenlik penceresinden bakan Mısır, son aylarda örgütün yöneticileriyle

Kahire'de yapılan görüşmelerde sınırlı güvenliği konusunda uzlaşmaya varmıştır. Hamas her fırsatta Mısır'ın ulusal güvenliğine saygı duyduğunu deklare etmiştir. Tabii ki iki taraf arasında uzlaşmanın sağlanmasında, Hamas'ın yeni siyaset belgesinde İhvan'ın Filistin kolu olduğuna yer vermemesi de etkili olmuştur.

Her ne kadar Mısır ile Hamas arasındaki yakınlaşmanın ve normalleşmenin Katar'a uygulanan ambargoyla ilişkili olduğu yönünde yorumlar yapılsa da, Hamas penceresinden bakıldığında, örgüt Katar ambargosu öncesinde de Mısır ile normalleşme için çaba sarf etmekteydi.

Filistin İç Barışı

Filistin davasının en önemli iki aktörü Fetih Hareketi ile Hamas arasındaki derin ayrılıkların son bulması için görüşmeler uzun süredir değişik bölgesel aktörlerin arabuluculuğunda devam etmekteydi. Gelinen noktada Mısır öncülüğünde yürütülen görüşmeler neticesinde Filistin iç barışı konusunda somut adımların atılması mümkün olmuştur.

Hamas'ın Gazze'deki idari komitesini feshetmeyi kabul etmesinin ardından Filistin Başbakanı Rami el-Hamadallah Gazze'yi ziyaret ederek iç barış konusunda tarihî bir adım atılmıştır. Hamas, aslında yeni siyaset belgesini ilan ettiğinde FKÖ'nün toplanmasına verdiği önemi deklare etmiş ve iç barışın sağlanması için "ben hazırım" mesajı vermişti. Hamas'ın Fetih Hareketi karşısında bazı ödünler verdiği yönündeki değerlendirmelerin gerçekliği yansıtıp yansıtmadığı tartışmalarını bir kenara bırakırsak, Hamas'ın bu süreçte ciddi anlamda

kazançlı çıktığı aşikârdır. Nitekim Filistin halkının "uzlaşma" talepleri karşısında "elinden geleni yaptığını" göstermeye çalışmış ve bu çerçevede uzlaşmadan yana bir tavır içinde olduğu mesajını vermiştir.

Filistin Devlet Başkanı Mahmut Abbas'ın İsrail ile güvenlik anlaşmasını devam ettirmesi ve Gazze'ye yönelik ekonomik anlamda ağır yaptırımlar gibi faktörler uzun süredir devam eden uzlaşma görüşmelerini tıkayan meselelerin başında gelmekteydi. Özellikle Gazze'ye yönelik ekonomik politikalar Hamas'ı oldukça zor durumda bırakmıştı. Nitekim görüşmeler sonucunda Hamas, Gazze'deki idari komiteyi feshetme gibi adımlarıyla, topu Mahmut Abbas'ın, yani Fetih Hareketi'nin sahasına bırakmış oldu. Hamas bu hamlesiyle iç barışın sağlanamaması hususunda Abbas yönetiminin yönelttiği suçlamaları boşa çıkarma konusunda da önemli bir adım atmış oldu.

Hamas'ın son dönemlerde bölgede değişen dinamikler ve oluşan yeni ittifaklar çerçevesinde kendini yeniden konumlandırmak için yaptığı siyasi manevraların tam anlamıyla nasıl sonuçlanacağını önümüzdeki günlerde göreceğiz. Ancak İran ve Mısır ile tekrar yakınlaşmaya başlamasının ve ilişkilerini geliştirmeye çalışmasının şu ana kadar olumlu sonuç verdiğini söyleyebiliriz.

Geçtiğimiz mayıs ayının başlarında ilan ettiği yeni siyaset belgesi İsrail tarafından olumsuz tepki alınmasına ve Fetih Hareketi'nin "Hamas bizim yıllarca savunduğumuz noktaya geldi" şeklindeki eleştirilerine rağmen Hamas, belirlemiş olduğu yeni stratejisini devam ettirmekte ısrarlı görünmektedir. ○

TRT Araçça